

Климатските податоци и родот разликата меѓу сегашното однесување и новите практики

„Сите сме изложени на ризик од климатските промени - никој нема имунитет“. Меѓутоа климатските промени различно влијаат врз мажите и жените, и тие различно се справуваат со нив. Доколку се примени пристап кој ги зема предвид разликите меѓу родовите, може да се поттикнат промени во однесувањето и да се зголемат активностите со кои ќе им се помогне на заедниците да се справат со климатските промени.

Следејќи ги меѓународните примери, Република Северна Македонија во последните 5 години вложи [значителни напори](#) да ја истакне поврзаноста меѓу родот и климатските промени. Почнувајќи речиси од нула и со голема поддршка од УНДП, [Глобалната програма за поддршка](#) (Global Support Programme - GSP) и GEF, Министерството за животната средина и просторно планирање и Министерството за труд и социјална политика успеаја да го постигнат следното:

- Да ги интегрираат родовите аспекти во националните стратешки документи за климатските промени,
- Да назначат лице за контакт за родови прашања и климатски промени кон Рамковната ,
- Да подготват краткорочен [Акциски план за родови прашања и климатски промени](#) и да обезбедат буџет за негово спроведување
- Активно да соработуваат со другите балкански држави на унапредување на агендата за род и климатски промени и да споделуваат искуства и добри практики.

Дополнително, членовите на Парламентарната Комисија за еднакви можности на жените и мажите и Клубот на пратенички беа информирани за поврзаноста на родот и климатските промени, како и за планираните активности со кои се иницираат пристапи кои го земаат предвид родот со цел да се придонесе за ефективно спроведување на климатските политики.

Република Северна Македонија има родово-врамнотежен тим за преговори со Рамковната конвенција на ОН за климатски промени (УНФЦЦЦ). Тој работи и на подготовка на националните документи за климатски промени, со што се поддржуваат напорите на УНФЦЦЦ за подигање на свеста за тоа дека е важно при изработка и спроведување на политики и активности за климата да се земат предвид родовите разлики. Исто така е важно да се истакне придонесот и [лидерството на жените за климатска акција](#).

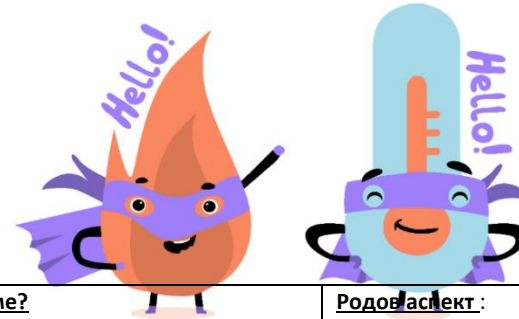

Родова рамнотежа на тимот кој работеше на подготовката на најновиот национален извештај за климатски промени, односно на Вториот двогодишен извештај за климатски промени

Ова секако не е лесно, бидејќи тешко беше да им се објасни на релевантните соработници, политичари, граѓани каква врска има родот со климатските промени. Потребни беа конкретни примери и приказни со кои ќе се објасни суштината на оваа тема. Погледнете ги овие пет приказни, пет храбри примери за тоа како вклучувањето на родовите аспекти може да ја зголеми нашата амбициозност во однос на климата:

- 1. Греење во домаќинствата**
- 2. Сообраќај**
- 3. Зелени работни места**
- 4. Девојките во технолошките науки**
- 5. Земјоделство**

1. Греење во домаќинствата во Скопје

<u>Проблем:</u>	<u>Што направи УНДП:</u>	<u>Што ново откривме?</u>	<u>Родов аспект:</u>
<p>Загадувањето на воздухот е еден од најсериозните еколошки проблеми во градовите. Главниот град (во кој живее повеќе од 1/3 од населението) е еден од трите града од државата кои во 2017 беа меѓу 10-те најзагадени градови во Европа.</p> <p>Поради општествениот притисок, релевантните институции постојано реагираат на барањата и носат ад-хок локални политики и инвестираат во мерки кои не се оптимални и поради тоа не ги постигнуваат посакуваните резултати.</p> <p>Приватниот сектор и другите важни чинители, како и граѓаните кои директно придонесуваат за проблемот, не се консултирани ниту пак вклучени во процесот на одлучување.</p> <p>Врската меѓу загадувањето на воздухот и климатските промени исто така не беше земена предвид, особено во корелација со греењето на домаќинствата...</p>	<p>Наместо да го користи мислењето на експертите, за да се разберат основните причини за загадувањето и начинот на однесување на граѓаните, беше спроведена сеопфатна анкета на репрезентативен примерок до 5.044 домаќинства во Скопје.</p> <p>Ова овозможи да се соберат голем број на гео-лоцирани податоци на микро ниво (дополнително расчленети по род, социо-економски фактори, потрошувачка на енергија и сл.) кои беа внесени во локално изработена мобилна апликација Placeformer (изработката беше поддржана од Фондот за иновации).</p> <p>За само три недели, во јануари 2017 година, со минимални трошоци, УНДП спроведе сеопфатно истражување во сите 17 урбани и рурални општини во Скопската Котлина (за прв пат е спроведено вакво истражување на толку голем примерок).</p> <p>Собраните податоци се искористија за изработка на компјутерски сценарија за предвидување, со кои треба да се утврди како истовремено да се ублажат климатските промени и да се намали загадувањето на воздухот предизвикано од греењето на домаќинствата.</p>	<p>Поради ЛОШАТА ТОПЛИНСКА ИЗОЛАЦИЈА на зградите и куќите потребно е ПОВЕКЕ ЕНЕРГИЈА за греевање, а употребата на неефикасни печки и котли дополнително ПРИДОНЕСУВА ЗА ЗГОЛЕМУВАЊЕ на локалното загадување.</p> <p>НЕЕФИКАСНАТА УПОТРЕБА НА ЕНЕРГИЈА е една од главните причини за ПОГОЛЕМИ ЕМИСИИ на стакленички гасови.</p> <p>Иако најголем дел од жителите на Скопје искажуваат загриженост поради загадувањето на воздухот, особено во зима, само 1,5% од домаќинствата во главниот град го земаат предвид загадувањето кога одлучуваат со што ќе се греат, без оглед на нивниот месечен приход. Изненадувачки, дури и најбогатата општина во Скопје, Општина Центар, има делови во кои живеат семејства со ниски приходи, кои користат јаглен за греевање на домовите.</p> <p>Собраните податоци даваат можност да се истражува поврзаноста меѓу климатските промени и загадувањето на воздухот со што се идентификуваа 3 мерки со кои главниот град ќе може да дише, а не да се гуши:</p> <ul style="list-style-type: none"> • изградба на енергетски ефикасни згради (подобрување на изолацијата во објектите за домување) • Промена на начинот на греење (ефикасни технологии) • Поголема употреба на централното греење (постоечката мрежа за парно греење или мали системи за централно парно греење) <p>Резултатите се неверојатни: со спроведување на овие мерки, за само 8 години, ќе се постигне 12% намалување на CO₂-eq и 70% проценти намалување на емисиите од PM₁₀ и PM_{2.5}.</p>	<p>Едно од најголемите изненадувања во истражувањето беше дека приходот на домаќинството не е одлучувачки фактор при избор на начин за греење. Има многу семејства со високи приходи кои избираат дрва за греење поради недоволната информираност и недоволното знаење за подобри опции.</p> <p>Првичната анализа исто така покажа и разлики предизвикани од родот, особено кога станува збор за домаќинства со деца кои се помали од 18 години, домаќинства со еден родител и сл.</p> <p>Еден од примерите е објаснет на следната страница, а со дополнителна детална анализа може да се дојде и до други информации за греењето на домаќинствата. Тие може да се искористат за да се забрзаат родово диференцирани активности кои може да влијаат врз однесувањето на граѓаните.</p> <p>Бидејќи жените повеќе се грижат за потрошувачката на енергија во своите домови (бидејќи сметката за енергија е најчесто највисоката од сите месечни сметки), доколку политиките и активностите ги земат предвид родовите разлики, може да се зголеми нивната ефективност. Секако при ова, треба да се земе превид и здравствениот аспект (кој е особено релевантен за загадувањето во самиот дом).</p>

Using **big datasets** opens potential for introducing **targeted activities** at very micro-level (**streets or neighborhoods**), based on **citizens behavior patterns** and analyses.

What type of fuel for heating do **SINGLE MOTHERS**

living in the municipalities of Kisela Voda, Aerodrom and Karpos use?

56% heats on electricity

44% on firewood/pellets

POTENTIAL ACTIONS

Create financial supporting mechanisms to enable single mothers to connect to central heating or to change their heating stoves with more efficient ones

Most of them use combined heating/cooking stoves older than 20 years in order to reduce their electricity bills

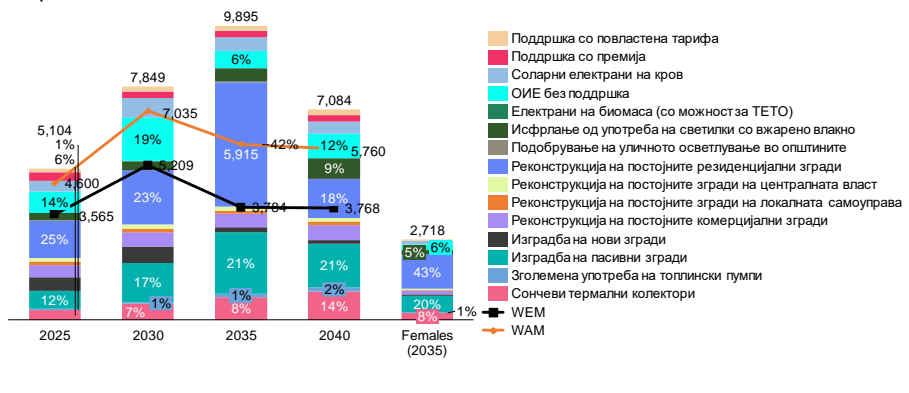
regardless of their education or income

For comparison purposes, this percentage is much lower when it comes to single fathers i.e. 25%, they have newer stoves and do not use wood for cooking

2. Сообраќај

Проблем:	Што направи УНДП:	Што ново откривме?	Родов аспект :				
<p>Сообраќајот е категорија во секторот Енергетика во која емисиите најбрзо растат (евидентирани е ЗГОЛЕМУВАЊЕ ОД 16,4% на емисиите на стакленички гасови од 2012 до 2014 година) при што патниот транспорт е најголемиот извор (99%).</p> <p>Причина се старите возила (65% од возилата се произведени пред 2002 година) од кои 46% користат дизел гориво.</p> <p>Патниот сообраќај значително придонесува за загадувањето на воздухот во Скопје (20% од загадувањето потекнува од патниот сообраќај).</p> <p>Политиките кои се засноваат на претпоставки, а не на податоци (како на пример мерката за намалување на употребата на службени возила и покрај фактот што не се знае нивниот точен број, ниту пак колку намалување ќе се постигне со спроведувањето на оваа мерка; како и воведување на забрана за користење на возила со парни/непарни таблички и покрај фактот што многу семејства имаат неколку возила и со парни и со непарни таблички) нема да ги дадат посакуваните резултати.</p> <p>Купувањето хибридни или електрични возила не е популарно меѓу граѓаните и покрај фактот што при набавката на хибридни возила купувачите се ослободени од плаќање на данок. Друга пречка е што не се овозможува пристап до податоците за возила.</p>	<p>Со користење на COPERT, софтверска алатка која се користи во ЕУ, ги пресмета загадувачите на воздухот и емисиите на стакленички гасови од сообраќајот.</p> <p>Со внесување на податоците за возилата, COPERT ги пресмета климатските промени и емисиите на загадувачи.</p> <p>Денес за секоја политика и мерка може да се пресмета влијанието што ќе го има во однос на намалувања на емисии што секако влијае и врз климатските промени и врз квалитетот на воздухот.</p> <p>Податоците за возилата се користеа за да се предложат „зелени и паметни“ интервенции во националните политики за транспорт со цел да се намалат емисиите на стакленички гасови за 35% до 2035 година, како и да се изработи модел за одржлив сообраќај за главниот град.</p>	<p>21,84% од возилата регистрирани во Скопје се во сопственост на фирми.</p> <p>Само 13% регистрирани сопственици на возила во државата се жени, иако тој број е повисок во Скопје (21%).</p> <p>Предизвиците предизвикани од климатските промени, и нивните еколошки, здравствени и економски влијанија тесно се поврзани со сообраќајот и несоодветните практики при возење.</p> <p>„Зелените и паметни“ промени во сообраќајните политики може да поттикнат промена на возниот парк во државата на среден рок. Дополнителна придобивка е што со поголема употреба на електрични возила може да се зголеми процентот на електрична енергија произведена од обновливи извори во државата, преку политики за паметно полнење.</p> <div data-bbox="955 683 1560 1284" style="border: 1px solid black; padding: 10px; background-color: #f9f9f9;"> <h3 style="text-align: center; color: #4CAF50;">ЗЕЛЕН, А ПАМЕТЕН</h3> <p style="text-align: center; color: #4CAF50;">ПРЕДЛОЗИ ЗА ВОВЕДУВАЊЕ НА ДАНОК (ТАКСА) ЗА CO₂</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Еколошката такса која се плаќа при увоз на користени возила исто така да се плаќа и за новите возила и да зависи од емисиите на CO₂. ■ Еколошката такса која се плаќа при регистрација на возилата да зависи од емисиите на CO₂ а не само од моќноста на моторот. ■ Еколошката такса за горива да биде еднаква за бензин и дизел и истата да се зголеми ■ Ослободување од акцизата, не само за хибридни возила, туку и за електричните возила, ■ Намалување на ДДВ од 18% на 5% за хибридни и електричните возила, ■ Изедначување на акцизата за дизел и бензин <p style="text-align: center; color: #4CAF50;">РЕЗУЛТАТИ ОД ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА ДАНОКОТ ВО 2035 ГОДИНА</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>ХИБРИДНИ ВОЗИЛА</p> <p style="font-size: 24px; font-weight: bold; color: #4CAF50;">25.9%</p> <p style="font-size: 18px; color: #4CAF50;">18.8% 7.1%</p> </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p style="font-size: 18px; color: #4CAF50;">■ бензин ■ дизел</p> </td> </tr> <tr> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p>ЕЛЕКТРИЧНИ ВОЗИЛА</p> <p style="font-size: 24px; font-weight: bold; color: #4CAF50;">40.8%</p> <p style="font-size: 18px; color: #4CAF50;">24.7% 16.1%</p> </td> <td style="width: 50%; vertical-align: top;"> <p style="font-size: 18px; color: #4CAF50;">■ BEV ■ PHEV</p> </td> </tr> </table> <p style="text-align: center; font-size: 12px;">Вкупните патнички километри (изразени во милиони)</p> </div>	<p>ХИБРИДНИ ВОЗИЛА</p> <p style="font-size: 24px; font-weight: bold; color: #4CAF50;">25.9%</p> <p style="font-size: 18px; color: #4CAF50;">18.8% 7.1%</p>	<p style="font-size: 18px; color: #4CAF50;">■ бензин ■ дизел</p>	<p>ЕЛЕКТРИЧНИ ВОЗИЛА</p> <p style="font-size: 24px; font-weight: bold; color: #4CAF50;">40.8%</p> <p style="font-size: 18px; color: #4CAF50;">24.7% 16.1%</p>	<p style="font-size: 18px; color: #4CAF50;">■ BEV ■ PHEV</p>	<p>Сообраќајните политики треба да се променат и да се насочени кон мажите кои главно купуваат возила на дизел.</p> <p>Потребни се дополнителни анализи за да се добијат повеќе родово-расчленети податоци: дали жените купуваат понови возила/возила со помали емисии; како да се допре до различни целни групи со цел да се поттикнат да купуваат нови возила со помали емисии итн.</p>
<p>ХИБРИДНИ ВОЗИЛА</p> <p style="font-size: 24px; font-weight: bold; color: #4CAF50;">25.9%</p> <p style="font-size: 18px; color: #4CAF50;">18.8% 7.1%</p>	<p style="font-size: 18px; color: #4CAF50;">■ бензин ■ дизел</p>						
<p>ЕЛЕКТРИЧНИ ВОЗИЛА</p> <p style="font-size: 24px; font-weight: bold; color: #4CAF50;">40.8%</p> <p style="font-size: 18px; color: #4CAF50;">24.7% 16.1%</p>	<p style="font-size: 18px; color: #4CAF50;">■ BEV ■ PHEV</p>						

3. Зелени работни места

Проблем:	Што направи УНДП:	Што ново откривме?	Родов аспект:
<p>Во земјата не постои усвоена дефиниција за зелено работно место, ниту пак тие се земени предвид во националната класификација на занимања.</p> <p>Многу млади си заминуваат од државата барајќи работа и просперитет.</p>	<p>Го пресмета потенцијалот за создавање на зелени работни места од спроведувањето на активностите за климатски промени предвидени во национални придонеси и во другите релевантни стратешки документи.</p> <p>Овие првични пресметки предизвикаа дополнителни активности на национално ниво со цел да се идентификува и усвои дефиниција и критериуми за зелено работно место (релевантни особено за младите), како и да се ревидираат националната класификација на занимања и наставните програми со цел да се намали невработеноста и да се создаде национална зелена листа на експерти.</p>	<p>Во најновиот национален извештај за климатските промени, пресметано е дека до 2035 година, како резултат на мерките за енергетска ефикасност во секторите згради и ниско-јаглеродна енергија (фотоволтаици и соларни термални колектори), ќе се создадат до 9.895 зелени работни места. Со ова мерките стануваат ‘win-win-win’ мерки (мерки со тројни придобивки), бидејќи создаваат економски, еколошки и други дополнителни придобивки.</p> <p>Најмалку 27% од максималниот број на работни места во 2035 година може да бидат поврзани со жени.</p> <p>Legend for Green Jobs Categories:</p> <ul style="list-style-type: none"> Поддршка со повластена тарифа Поддршка со премија Соларни електрани на кров ОИЕ без поддршка Електрани на биомаса (со можност за ТЕТО) Исфрлање од употреба на светилки со вжарено влакно Подобрување на уличното осветлување во општините Реконструкција на постојните резиденцијални згради Реконструкција на постојните згради на централната власт Реконструкција на постојните згради на локалната самоуправа Реконструкција на постојните комерцијални згради Изградба на нови згради Изградба на пасивни згради Зголемена употреба на топлински пумпи Сончеви термални колектори <p>Legend for Gender Breakdown (2035):</p> <ul style="list-style-type: none"> WEM (Women in Green Jobs): 27% Others: 73% 	<p>Ако може дополнително да се пресмета процентот на зелени работни места расчленети по род, тоа значително ќе ја подобри ефикасноста при спроведување на националниот Акциски план за климатски промени.</p> <p>Сепак, за овие пресметки беа потребни подетални и повеќе родово-расчленети податоци, кои во моментот не се собираат во земјата. Поради тоа, потребно е да се усвојат функционални методологии кои се користат во други земји.</p>

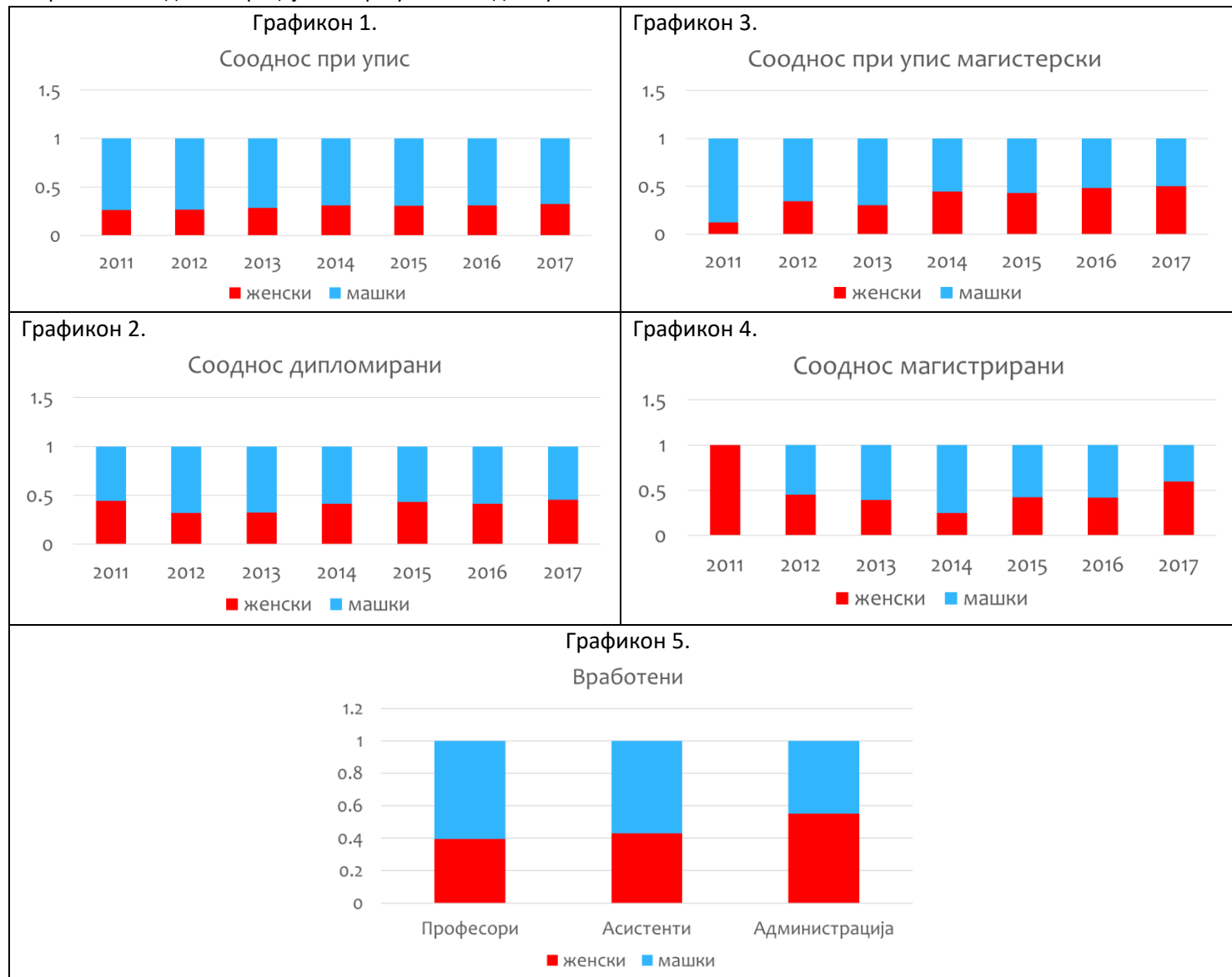
4. Девојките во технолошките науки

Проблем:	Што ново откривме?	Родов аспект :
<p>Жените почесто избираат професии кои се поврзани со негата и услугите, а мажите почесто се одлучуваат за техничките професии.</p> <p>Во светот преземени се бројни иницијативи, главно со цел да се привлечат девојките и жените во техничките науки, но исто така и да се задржат во овие сектори.</p> <p>Според едно поново истражување во државата, во техничките професии има многу малку жени (иако родово расчленети податоци за различните професии не се собираат). Од друга страна, овие професии, особено тие поврзани со информатичката технологија, се најдобро платени, со што придонесуваат за општата родова нееднаквост на пазарот на трудот и нееднаквото вреднување на трудот.</p> <p>На природнонаучните, технолошките, инженерските, математичките факултети во светот има значително помал број жени. И во Република Северна Македонија ситуацијата е слична.</p>	<p>Во нашата држава, односот меѓу женски и машки студенти на техничките/математичките факултети е 1: 2 и 1: 3 во полза на мажите.</p> <p>Сепак, интересот на девојките за техничките факултети од година во година постепено се зголемува, така што во академската година 2011/12 процентот на запишани девојки бил 28%, а во 2014/15 бројот на девојки запишани на техничките факултети се зголемил на 33%.</p> <p>Овој процент се зголемил и за понапредните степени: процентот на жени што се запишале на додипломски студии по природни науки изнесува 56%, на постипломски студии на природнонаучните и техничките факултети 57% и на докторски програми 57%.</p> <p>Поновите статистички податоци за вработувањето покажуваат дека жените претставуваат 44% од лицата што се вработени во професионални научни или техники дејности; 15% во дејности поврзани со снабдување со електрична енергија, гас, пареа или климатизација; 11% во дејности поврзани со снабдување со вода, одведување отпадни води, управување со отпад и ремедијација; 13% во транспорт и складирање и 30% во професии поврзани со информатичка технологија и комуникации.</p> <p>Овие статистички податоци покажуваат дека жените се солидно претставени во науките за животната средина, како и во управувањето со животната средина и биолошката разновидност, но сепак, тие не се доволно претставени во енергетиката, водите, телекомуникациите, информатичката технологија и транспортот.</p> <p>Жените имаат големо знаење, капацитети и искуство за употреба на технологии кои се соодветни за ситуацијата во која се наоѓаат - односно за земјоделството, употребата на водите итн. но ова знаење честопати не се признава ниту пак се користи и честопати жените не се вклучени во трансферот на технологии и во дискусиите за информации.</p>	<p>Девојките веќе ги имаат надминато момчињата во однос на постигнувањата во природните науки, иако мал број девојки продолжуваат да учат за и да работат технолошки професии.</p> <p>Потребни се дополнителни истражувања за да се анализираат родово-расчленети податоци за технологиите, истражувањата и иновациите поврзани со климатските промени.</p> <p>Овозможување пристап на жените до информации и знаење треба да е висок приоритет, преку нивното образование и за природните науки и за технологијата, како и преку иновативни методи со кои може да се допре до жените земјоделки во заедницата и во домаќинствата.</p> <p>Вклучувањето на жените во науката и во технолошки образовни области кои водат до кариера во сектори поврзани со климатските промени е од голема важност за жените да добијат пристап до институциите и до структурите на моќ кои се вклучени во изработката на климатски политики.</p>

Пример од Факултетот за информатички науки и компјутерско инженерство (ФИНКИ)

Сино - мажи; Црвено - жени

Околу 1/3 од запишаните студенти на ФИНКИ се девојки (графикон 1), за разлика од поизедначената распределба на половите кај понапредните степени (графикон 3). Сепак, процентот се изедначува кога студентите дипломираат (графикон 2), или дури и надминува 50% за постдипломски студии (графикон 4). Во однос на вработувањето, односот меѓу мажите и жените кои се вработени на ФИНКИ како асистенти/професори е 60%/40%, а процентот на жени кои работат во администрацијата на факултетот надминува 50%.

5. Земјоделство

<p>Проблем:</p> <p>Земјоделството е еден од најважните економски сектори за во државата: земјоделството создава 10% од БДП (16% ако се смета целиот синџир на дејности поврзани со земјоделството) и во овој сектор се вработени 36% од работната сила во земјата.</p> <p>Официјалните статистички податоци покажуваат дека мажите претставуваат 57% од работниците во земјоделските стопанства, додека останатите 43% се жени.</p> <p>Карактеристично за жените во земјоделството е што тие не се сопственици на земјиштето (според ФАО, само 16% од земјата е во сопственост на жени (податок од 2014 година)), тие малку учествуваат во одлучувањето и немаат контрола над сопственото време и труд.</p> <p>Жените исто така повеќе од мажите се ангажирани во неплатени земјоделски активности, а нивните задачи обично се поврзани со садење, собирање, обработка и пакување; и помалку ја користат поддршката од пристап до информации и технологија (ФАО, 2011). Како резултат на ова, не само што жените имаат ограничен пристап до нови информации и знаење за да го подобрат своето земјоделското производство, туку и знаењето што го имаат се губи и не се зема предвид.</p>	<p>Што направи УНДП:</p> <p>Во соработка со Министерството за животната средина и просторно планирање на Република Северна Македонија, УНДП поддржа снимање на документарен филм со наслов „По дождот“.</p> <p>Во документарецот се претставени четири жени, на возраст меѓу 40 и 80 години, кои работат како земјоделки во Северна Македонија во овој главно „машки сектор“. Во него се претставени нивните напори за адаптација и стратегиите за справување што ги користат со цел да се справат со тешките услови и промените во климата.</p> 	<p>Што ново откривме?</p> <p>Тоа што жените немаат пристап до нови земјоделски практики кои се релевантни за климата што се менува, или непризнавањето на нивното знаење значи дека одлуките во земјоделството се носат без земање предвид на сето достапно знаење за издржливоста, отпорноста и способноста на семејствата да издржат различни услови.</p> <p>Зголемените трошоци за енергија и материјали им отежнуваат и на мажите и на жените земјоделци да носат добри долгорочни одлуки, поради што се намалуваат нивните приходи од земјоделското производство. Како резултат, честопати се решаваат за миграција во градовите или во други региони, поради што страда целото семејство.</p> <p>Сепак, последното сведочење од документарецот е позитивен пример кој покажува како со комбинација на локално земјоделско знаење и нови модерни техники може да се произведат производи кои се отпорни на брзите и чести промени во условите и климата, како што се на пример сушите и/или почестите врнежи.</p>	<p>Родов аспект:</p> <p>Со цел да се зголеми бројот на активности за адаптација на климатските промени во земјоделството, особен фокус ќе се стави на развивање на капацитети на сите нивоа, со препознавање на различните улоги на мажите и жените.</p> <p>За да се намалат разликите во учеството и пристапот на жените на руралните пазари на трудот потребни се технологии што ќе заштедат труд и време, со што ќе се зголеми човековиот капитал на жените преку нивна едукација и елиминирање на дискриминаторските практики за вработување.</p> <p>Пристапот на жените до земјоделските технологии може да се овозможи преку партиципаторни родово инклузивни истражувања и програми за развој на технологија. Покрај тоа, жените можат да имаат важна улога како поттикнувачи на развој на капацитети во своите заедници, преку вмрежување и пренос на знаење.</p> <p>Вклучувањето на родова перспектива во развојот на земјоделски политики ќе создаде повеќе можности жените и мажите целосно да уживаат во економските и инвестициските решенија во овој сектор, како и во процесите за општествено учење, иновации и развој.</p>
---	---	---	--

